

teljesítését. Az újabb fővezéri válság, Görgey leváltása és Mészáros Lázár kinevezése után Csány úgy vélte: csak Kossuth fővezérsége vethet véget a vezérek közötti viszálykodásnak. E véleményét azonban a kormány legtöbb tagja nem pártolta. Ugyanakkor mindent megtett a Görgey és Kossuth közötti nézeteltérések kiegyenlítése érdekében. Érthető hát, hogy amikor az augusztus 9-i temesvári vereség után Görgey követelte a legfőbb hatalom átadását, Csány pártolta Görgeyt, s ő eszközölte ki Kossuthnál a kormányzó és a kormány lemondását.

A lemondás után csatlakozott a Görgey vezette feldunai hadsereghez, s augusztus 13-án, Világosnál került fogságba. Csányt – mint a többi katonát és polgári személyt – augusztus végén adták át a cs. kir. hadseregnek. Csány szeptember 17-én érkezett Pestre, ahol szeptember 26-án hadbíróóság elé állították. Egyetlen alkalommal hallgatták ki, s a vád felségárulás volt. Az ítéletet Johann Kempen von Fichtenstamm altábornagy, pesti katonai kerületi parancsnok október 8-án éjjel írta alá, s október 9-én olvasták fel azt az Újépület udvarán. (Kempen és Csány nem ekkor „találkoztak” először; Kempen 1848 őszén egyike volt a horvát hadsereg hadosztályparancsnokainak). Az ítéletet október 10-én reggel 6 órakor hajtották végre.

„Csány László útlelél és elegendő pénz birtokában száműzhető volna önmagát, hogy megmenthesse életét – írta róla Pálffy János. – Ő nem tette. Ő tudta, hogy minden nagy és szent ügynek vértanúkra van szüksége, s ő érezte, mint isteni kijelentést lelkében, hogy hivatva van a többi vértanúkkal együtt megváltani tiszta és erényes életével nemzetét jövőjét”.

Hermann Róbert

„Csodálatos szervezettséget hozott létre a vállalat a semmiből”

Buda Ernő olajipari bányamérnökkel beszélget *Kozma Huba*

- *Itt laksz a nagykanizsai MAORT-lakótelepen, mely a magyarországi olajbányászat ős- és hőskorára emlékeztet jeles mérnökök neveit viselő utcaneveivel, jellegzetes épületeivel. Honnan indulnál, s hogyan kerültél ide?*

A családi visszaemlékezés szerint apám ága öt generáción keresztül bányász volt. Természetesen ez nem olajbányászatot jelentett akkoriban. Ők ércbányászok voltak, akik az ország különböző bányáiban dolgoztak, és amikor kifogyott az érc, tovább vándoroltak. Apai nagyapám az erdélyi Petrozsényben és Resicán dolgozott, Selmebányán végzett bánya- és kohómérnök volt. Édesapám a bányászat adminisztrációjában dolgozott egy Krassó-Szörény megyei kis településen, Stájerlakaninán, ez később azért vált ismeretessé, mert az országban először itt ismerték meg a szénteleppel összefüggésben a kőolajat is, ötezer tonna kőolajat termeltek abból a palából, amit ott bányásztak. Akkor termeltek kőolajat, amikor a dízel-motort még nem fedték fel. Benzínmotor már volt, Otto-motor ugyancsak, kenőolajként használták akkor ezt az ásványkincset. Erről a telepről 1913-ban édesapámat Sopron mellé egy kis bányatelepre, Brennerbányára helyezték, mert az erdélyi vállalat megvette ezt a kőszéntelepet. Ez volt Magyarország legrégebben művelésbe fogott szénlelőhelye, 1735-től bányászkodtak már ezen a helyen. Ötezer ötszáz kalória volt az itt felszínre hozott szén kalóriaértéke. Ennek a bányatelepnek az igazgatását német nyelvről magyarra akarták átállítani, és emiatt került édesapám az új vállalat megbízásából irodafőnököknek Brennerbányára. Ott nősült meg 1913-ban, a mázsameszter leányát, Masznák Jankát vette feleségül, aki akkor tizenhat

esztendő fiatal leánya. A bányatelep lakossága zömében német, de dolgoztak ott csehek, lengyelek, románok és kevés számban magyarok.

Elemi iskoláim elvégzése után középiskoláimat Sopronban folytathattam, ahol – komoly iskolaváros lévén – sokfajta tanintézmény volt. Engem az állami reáliskolába írtak be, mert ez igen jó hírű tanintézet volt, ide hat esztendeig jártam. Elsőben németet, harmadikban latint, ötödikben franciát kellett tanulni. A sors különös játéka folytán hat év után iskolát változtattam. Egy tánckoszorús ünnepség után tizenhat évesen kocsmázni mentünk éjjel kettőtől reggel négyig, és ezt megtudták tanáraink. Az ítélet úgy szólt: arra való tekintettel, hogy a többiek ittak, s én nem, nekem kellett volna vigyáznom a többiekre, és ezért igazgatói megrovásban részesítettek. Ezt a komisz megrovást olyan méltatlannak éreztem, hogy nem kívántam a továbbiakban abban az intézményben maradni. Ezért hetedikes koromban megkértem a szomszédos evangélikus iskola igazgatóját, hogy hadd menjek át oda tanulni. Ebben az evangélikus líceumban olyan csodálatos összetartozó társaságba keveredtem, amely nagy hatással volt későbbi életemre. Egy 1830 körül megalakított, és Berzsényi kortársáról, Kiss Jánosról elnevezett Nemes Magyar Társaság tagja lehettem itt. Ebben az önképzőkörben, de az iskola falai között általában nagy lelkesültség, tudásszomj volt a jellemző a diákokra. Nagyon szerettem a nyelveket, itt angolt is tanulhattam. Már ifjúkoromban cserkész lettem, édesapám előrelátásának köszönhetően eljuthattam is iskola által szervezett cserkész-táborokba. 1933-ban részt vehettem a gödöllői dzseborin, itt harminchárom nemzet delegációja volt jelen, ötvenháromezren voltunk. Két év múlva egy lengyelországi táborba juthattam ki, 1937-ben pedig Hollandiába, az ottani világdzseborira. Különösen az volt nagy hatással rám ezekben a cserkész-táborokban, hogy a legkülönbébb származású, fajú, vallású emberek békében tudtak élni egymással. Ez egész életemre kiható, maradandó élményem lett.

- *Pedig éppen ezekben az években jöcskán sérültek ezek az alapelvek*

Jó, hogy említéd. Kítűnő volt ennek a holland tábornak a hangulata, és amikor Németországon keresztül jöttünk haza, két helyen álltunk meg, Stuttgartban és Nürnbergben. Stuttgart volt a külföldi németek városa, ott minket egy Julius Streicher nevezetű Gauleiter, birodalmi pártvezető fogadott, és az ötszáz főnyi magyar delegációból tíz szőke, kékszemű fiút válogatott ki, odaállította őket szembe velünk mondván: *lám, valamennyien germánok vagytok!* Nem tudtuk magukba fojtani a nevetésünket, mert ugyan kevés zsidó fiú volt közöttünk, de a kiállított fiúk közül kettő zsidó volt. Ez volt az első borzasztó élményem, a németek magasabbrendűség-fitogtatását illetően. Nürnbergben, a birodalmi pártnapok városában Hitler éppen akkor járt ott, és láttam azt a korlátlanul elszabadult indulatot, mellyel a pártvezetőt fogadták. Az egy nép, egy nemzet, egy vezető örökös hangoztatása és az mérhetetlen fanatizmus, ami a résztvevőket jellemezte, émelyítő hatással volt ránk. A „terhes, nemkívánatos külföldi” fogalmát ott ismertem meg először. Minden bizonnyal az is közrejátszhatott a Németországban tapasztaltak elutasításában, hogy mi a cserkészek között a nemzetköziséget, az ember és ember közötti különbségek összeilleszthetőségét tapasztaltuk.

1938 márciusában a németek megszállták Ausztriát, de Burgenlandot akkor még nem, mert diplomáciailag tisztázatlan volt, hogy ez a terület Ausztriához vagy pedig Nagy-Magyarországhoz tartozik-e. Végül mégis megszállták, és ettől kezdve a német wandervegelek, vándormadarak a pángermán gondolat terjesztői egyre-másra jöttek Sopronon keresztül Magyarországra a német anyanyelvű területekre hitleri agitációt kifejteni. Ez olyan ellenállást váltott ki bennünk, Sopronban élő ifjúságban, amit nem hasonlíthat az ő fasiszta nacionalizmusukra, hanem egészséges védekezés volt mindez ellen. Veszélybe került magyarságunk megtartásának vágya volt ez. A trianoni béke utáni évben születtem, tehát tizennyolcadik életévembe léptem ekkor. Sopron születésemkor senkiföldje volt, és amikor az osztrákok el akarták foglalni a várost, a Selmecbányáról Sopronba került egyetemi ifjúság fegyveres ellenállást szervezett a város megmentésére. Félve a diplomáciai bonyodalmaktól az osztrákok vérrel nem akarták bevenni Sopront, így decemberre népszavazást írtak ki, ekkor érdemelte ki Sopron a „leghűségesebb város” elnevezést. Az asszonyok – köztük anyám, nagyanyám – háromszor-négyszer átöltözve mentek szavazni, mert a szavazás előfeltétele – személyi igazolvány még nem lévén – az itteni anyakönyvi kivonat volt csupán. A már meghaltak anyakönyvi kivonatát előszedve újra és újra mentek szavazni. Az egyik nagyanyám Szepességből származott és jól tudott franciául is. Amikor ez a százharminc kilós

asszony már negyedszer járult az urnák elé, felismerték. A francia ellenőrző tiszt felháborodottan mondta a mellette ülő olasz tisztnak: - *Milyen disznóság, hogy ezek a magyarok így kibabrálnak velünk!* Nagyanyám gyönyörű franciasággal válaszolt: - *Uram, ugye az ön édesanyja is megtenné mindezt, ha Önöknél Franciaországban lenne ilyen népszavazás? A tiszt felállt, kezét csókolta nagyanyámnak: - Természetesen, Asszonyom. Legyen máskor is szerencsénk.*

Ezek a családból hozott gyerekkori emlékek, visszaemlékezések elkísérték engem ezekben az években is. Egyetemi hallgató lettem, mindig romantikus hajlamú voltam, s szerettem volna világot látni, utazni. Édesapám ki tudott küldeni néhány országba nyelvyakorlásra. Észak-Franciaországban egy szállodásnál lakván megszerettem ezt a hivatást, és idegenforgalmi főiskolára akartam járni. Öt nyelv tudása volt ehhez akkor a kötelező. Spanyolul és arabul kellett volna még megtanulnom, és a következő évben ennek az ismerősömnek az észak-afrikai szállodájában akartam ezt a hiányt pótolni. De 1938-ban már nem kaptam útlevelet. Ekkor már érződött a háború előszele.

Óriási volt a lelkesedés a fiatalság körében Felvidék, Észak-Erdély és a Délvidék visszatérésekor. Visszatért Rozsnyó, Kassa, 1939 márciusában Ungvár, Munkács, Beregszász, aztán 1940 augusztusában Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely, a Székelyföld. Mivel eredeti elképzelésem nem válhatott valóra, felvételi vizsga nélkül a soproni egyetemre iratkoztam be, a József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya- Kohó- és Erdőmérnöki Karára. Itt, az egyetem bányamérnöki tagozatán szereztem oklevelet 1943-ban. A professzorok nagy része Selmecbányáról való volt, nagyrészt már idősen. Egy generációval fiatalabb tanárunk Falk Richárd éppen fiatalsága miatt eszményképünk volt ezen az egyetemen. Kiváló képzést kaptunk, máig hálás vagyok a sorsnak, hogy négy és fél évig ebben az intézményben tanulhattam. Bányamérnöki képzést kaptam, az akkori rendszer szerint az első két év alapozó jellegű volt, rendkívül jó matematikát kaptunk, nagyon jó volt a fizika- és a kémia-oktatásunk, erre épült egy csodálatos ásványtan, aztán ehhez kapcsolódóan egy tereptan-közvetlen, a különböző ásványi előfordulások ipari felhasználására szolgáló bányatelepek ismertetésével, történeti korokat taglaló történeti földtannal. Ennek előfeltétele volt egy olyan őslénytani tanítása, amely az állatrendszertant magába foglalta.

Azzal, hogy 1938-ban Rozsnyó ismét a miénk lett, a vasbányászat is jelentőssé vált, hiszen korábban Rudabányán kívül más vasérclelőhelyünk nem volt. 1940-ben, Észak-Erdély visszakapásával a bányászat lényegesen fellendült. Erdélyben visszakaptuk azt a csodálatos aranyérc-telepet, amelyik Nagybánya térségében van, sóbányákat kaptunk vissza, és azt a gázmezőt, melyet még a századelőn elődjaink tártak fel az Erdélyi-medencében. Az ebből származtatható lelkesültség hozta magával, hogy bár én szenesnek indultam eredetileg az egyetemen, Erdély visszatérése után már az ércbányászat felé vonzódtam, és még románul is elkezdtem tanulni. 1941 nyarán Nagybánya térségében a nyári gyakorlat során már remekül tudtam hasznosítani az ekkor szerzett román nyelvi ismereteimet a román munkások körében. Májig elkísér ez az öröm. Az egyetemi tanításban az alapozó tantárgyak után a bányaművelési és a géptani tanszék harmadik-negyedik évben vette át a maga szerepét. Érc- és szénelőkészítéstan és közgazdaságtani ismeretek szerepeltek még a tanrendben. Ezen felül nagyon komoly geodéziai ismereteket kaptunk.

Egyre inkább megkedveltem ezt a szakmát, s annak ellenére, hogy éppen azt a feladatkört, melynek egész későbbi életemben munkása lettem, a kőolajbányászatot – mélyfúrás- és kutatás címen –, összesen egy félévig tanultuk, elmondhatom, hogy kitűnően felkészítettek minket a pályára. Az akkori előírások szerint minden évben el kellett menni valahová gyakorlónak. A szénbányászati gyakorlatot Brennebergbányán, az ércbányászatot az erdélyi Nagybányán töltöttem, harmadik év után jött a kőolaj- és földgázbányászat, a Somogy megyei Inkere mentem nyári gyakorlatra. Itt már 1937-ben kevert gázt találtak, de az akkori körülmények között ezt semmire sem tudták felhasználni. (Öregkorom nagy öröme és boldogsága az, hogy ötven év után megint azzal foglalkozhatom, hogy ebből a kevert gázból megfelelő turbinákkal elektromos áramot állítsunk elő, mely az ezredfordulótól biztosítani tudja három megye elektromos ellátását.) Ez a szakma annyira új volt akkoriban, tele romantikával, hogy eltávolodtam az ércbányászattól, megpályáztam a Magyar–Amerikai Olajipari részvénytársaság ösztöndíjas helyét, ennek segítségével végeztem el az utolsó két évet, s kerültem az egyetem elvégzése után a kőolajbányászatba. Öten kaptunk ösztöndíjat, s száztíz pengőt

havonta, mikor a mindent magában foglaló összkiadásom nem érte el a havi hatvan pengőt. Többet kerestem, mint egy munkásember. Ez a nagyvonalú anyagi támogatás lehetővé tette, hogy szakkönyveket vásárolhassak, s hogy választott hivatásomra alaposabban felkészülhessek.

Egyetemi éveim alatt a regös-cserkészlet hagyományait folytatva bekapcsolódtam a falukutató mozgalomba, és magamban büszke voltam arra, hogy a tizennyolcezer magyar népdal közül legalább ezret magam is tudtam. Egész gondolatvilágunkat a magyarság értékeinek megbecsülése töltötte ki. Népdalokat és népmeséket gyűjtöttünk, bebarangoltuk a Balaton-felvidéket Fehérvár-urgótól Veszprémig, aztán végigmentünk a Balaton északi partján, Tapolcától felmentünk a Somló helyre, onnan Celldömölkre. A sváb falvakban borzongva láttuk azt az iszonyatos hatást, melyet a nagynémet gondolat okozott. Bosszúsággal töltött el bennünket, hogy ezek a német birodalmi mételeytől megmérgezett emberek mást akarnak, mint amit a magyarság. Ugyanezt tapasztaltuk Rozsnyó és Kassa között is. Erdélyi utunk során Kolozsvártól Szászrégenig, onnan Sepsiszentgyörgyig, Kézdivásárhelyig gyalogoltunk, egészen a brassói határig eljutottunk.

- *Illyés Gyula írja ebben az időben a Kiáltvány az Ifjúsághoz című röpiratában: „A ti feladatotok, barátaim, hogy az ostromló kérdések falánxában helyet szorítsatok a pusztuló magyarság kérdésének és az égető megoldásnak, ha helyesnek találjátok és elfogadjátok meg kell ismernetek a népet, melyet még az is alig ismer, aki belőle származott gyűjtsétek össze népetek szellemi értékeit, készítsetek róla sociográfiai felvételeket, tanulmányozzátok hibáit és előnyeit. Meg fogjátok szeretni. Azt kell kikutatnotok, mit akar, hogyan akar élni a nép, mert a ti sorsotok elszakíthatatlanul most e nép sorsához van kötve. Minden emléketekkel e népbe kell visszatérnetek. Nem azt mondom, hogy a kultúrát tagadjátok meg, hogy ködös faji mítoszok rabjai legyetek. Tudásokat oltásotok be a népbe, legyetek egy vele, hogy ha ti emelkedtek, őt is magatokkal emelhesétek. Mert addig éltek és úgy fogtok élni, ahogyan az él.”*

Igen, abban az időben Illyés Gyula Ki a magyar című munkája volt ránk nagy hatással, amit 1938-ban írt. A másik csodálatos könyve a Hunok Párizsban, melyben a Franciaországban élő magyarságról rajzolt érzékletes képet. Ezt az életsorsot megismertem én is. Tizenhét éves voltam, amikor Párizsban jártam, és meghallottam, hogy magyarul beszélnek az utcán. Szóba elegyedtünk, és az illető első kérdése az volt, hogy a *Horthy-Magyarországról* jött? Magát a fogalmat sem ismertem addig, de igennel válaszoltam. – *Tanulnak maguk történelmet?* – kérdezősködött tovább alkalmi ismerősöm. – Igen. – *Maguk rosszul tanulják a történelmet. Maguk nem tudnak semmit sem 1919-ről. Maguk azt sem tudják, hogy magukon kívül van egy nagyon nagy ország, ahol az embereknek igencsak jól megy a sora. Ahol üdülni viszik az embereket!* Természetesen a Szovjetunióról beszélt.

Tanulmányútjaim során megismerkedtem a nyugati gazdálkodók beszerzési és értékesítő szövetkezeteivel, s arra gondoltam, hogy a mi éghajlati és földrajzi adottságaink jóvoltából paradicsomot, s valóban – a népi írók elképzelése szerint – *Kertmagyarországot* lehetne teremteni nálunk. Éppen ezért nagyon keserűen éltem meg a nem éppen önkéntes szövetkezés létrehozását később Magyarországon. Mérhétetlenül nagy romboló hatása volt ennek. Magát a „szövetkezés” szót is kiforgatták tartalmából. Az volt a szerencsém, hogy napi politikával nem kellett foglalkoznom életem során. – *Mi a célom?* – kérdezték egyszer tőlem. – *Az, hogy az átlag magyaremler élete boldog legyen, s legyenek meg az anyagi és eszmei céljai – mondom azóta is.*

- *Ifjúkorodban sem legyintett meg a politizálás szele?*

Csak annyiban, hogy mindvégig átéltem azt a végtelenül nagy igazságtalanságot, ami az első világháborút lezáró békében történt velünk. Az akkor kialakított toldozott-foldozott, csak a győztesek érdekeit figyelembe vevő békerendszer máig a békétlenség egyik fő forrása ezen a vidéken. A bányász- és kohász egyetemi ifjúságnak nem volt Turul Szövetsége. Mi mindig a munkások körében éltünk, s óriási tőbbséget fejlesztett ki bennünk a közös veszélyezés összetartó ereje. Hogy neked úgy kell megcsinálnod a munkád, úgy kell irányítanod, hogy se te magad, se pedig a rád bízott emberek ne kerüljenek bajba. A bányatelepeken összetartó erő volt az a közös cél, hogy a munkának mennie kell, mert különben mindenki elveszíti munkáját. Az így kialakult szolidaritás lényegében nagyobb volt, mint a független gazdák által álló földműveseké. A bányászok soha nem voltak kommunisták, szociáldemokraták annál

inkább. Sztrájkok voltak. Bérért, egészségügyi ellátásért, szociális juttatásokért. Olyan bányász önszegélyző egyesülete volt ennek a bányavállalatnak, melyet valóban alulról szerveztek. Külön orvosa, elsősegélyhelye, temetési segélyeket, özvegyeknek járadékot adó szervezete volt ennek az egyesületnek.

Sopron megyében éltem ugyan, de pályám kezdetekor Zalába kerültem, életem második és harmadik szakasza itt zajlott. Hatással voltak rám az olajipar akkori vezetői is. A nálam egy generációval idősebb mérnökök Sopronból kerültek Zalába, úgyhogy őket én már korábban is ismertem.

A Magyar–Amerikai Olajipari Részvénytársaságnál az volt a gyakorlat, hogy bármilyen diplomával érkezett is valaki a vállalathoz, az összes fizikai munkát végig kellett tanulnia, az összes nehézségeket át kell élnie ahhoz, hogy tudja: mit követelhet meg az emberektől. Engem is fizikai munkásnak vettek fel, és fél évig berendezésnél fűrómunkásként dolgoztam. Máiig is áldom ezt a szervezési formát, mert megtanított egy sor olyan fogásra, amit az egyetemen nem tanítanak, és íróasztal mellett sohasem tanulhattam volna meg. Belső örömet jelentett, hogy a három műszakos munka összes nehézségeit megtapasztalhattam. A munkahelyre a munkásokkal való együttutazás, az ott közösen kemény munkával eltöltött idő, a sült krumpli illata, a közösen elfogyasztott zsíros kenyerek összekapcsoló erőt jelentettek számunkra. Megtudtam akkor, hogy mit lehet és mit nem szabad megkövetelnem ezektől a munkásemberektől. Hogy mikor túlzó a kívánság. 1942 nyarán kerültem az inkei kutatófúráshoz, s ott a különböző helyekről érkező fűrósegélyekkel együtt nótázva végeztük a munkát.

Ennél a vállalatlán olyan fizetést adtak a dolgozóknak, amelyből rendszeren tudtak táplálkozni, mosatni, és tudtak még haza is küldeni kellő pénzt. 1937-ben Bázakerettyén, Lispén olajat találtak, elkezdődött az építkezés. A vállalat vezetői felismerték, hogy az emberek akkor maradnak ott szívesen, ha kényelmes lakásban lakhatnak, ha beszerzési lehetőségeik helyben vannak, ha kulturális életet tudnak kialakítani. Ezt mind-mind megteremtette a vállalat. Önkéntes balesetbiztosítási és társadalombiztosítási szervezete volt a dolgozóknak MAORT Önszegélyző Egyesület néven. A feleségek számára bevásárló-autóbuszjáratot indítottak a hét megfelelő napjain Nagykánizsára és Zalaegerszegre. Máiig mintaszerűen tartom azt a szociális gondoskodást, melyet a vállalat még a háború előtt megvalósított. A különböző szakmák együttműködését is nagyszerűen megszervezték. Mert anyagokat kell érkeztetni, vasútról kirakni, központi helyre szállítani, nyilvántartani, igények szerint szétosztani, néha termelvényeket kell elszállítani, rossz gépeket műhelybe szállítani, javítani és újra munkába állítani. Csodálatos szervezettséget hozott létre a vállalat a semmiből. A munkásokat a környékről kellett toborozni. A szakember-felvételnek sajátos elvei voltak. Azokat az embereket vették fel fűrómunkásnak, akiknek valamifajta gépészeti alapismeretük volt. Gőzgép- és cséplőgépkezelőket, gépészkovácsokat toboroztak először, azután molnárokat, ők már tudták, hogy a csapágyakat hogyan kell zsírozni és kenni, erősek voltak, a gabonás zsákok után a cementes zsákokat is meg tudták emelni. Szívesen felvették a susztereket is, mert azoknak erős volt a kezük. Általában az inas- és segédeik utáni fiatalokat alkalmazták, mert a parasztfjak betanítása hosszadalmas folyamat lett volna. Más volt a gondolkodásmódjuk, de erős volt a szabadságvágyuk is. Az elsőként felvettek tanították be aztán a később jelentkezőket. Belőlük volt bősséggel, mert a fizetés lényegesen jobb volt, mint egyéb területen. 1939-ben harmincöt fillér volt a bére a soproni szövőmunkásnak naponta, nyolcvan fillér volt egy hentes napibére, egy napszámos nyolcvan fillért vagy egy pengőt kapott. A mi vállalatunknál hatvan filléres órabér volt a kezdő fizetés, fél év után ez automatikusan hatvanöt fillérré, később évenként öt fillérenként emelkedett az óradíj. Magasabb kategóriába lépéskor természetesen megint emelkedett az órabér, egy kapcsoló már egy pengő huszonöt fillért kapott. Aki elvégezte a fűrómesteri iskolát, az kettő pengő ötven filléres órabérrel számolhatott. Ez ötszáz pengő havi fizetést jelentett akkor, mikor az ismert dal havi kétszáz fixről, mint kiemelkedő juttatásról tesz említést. Ezek az emberek olyan változáson mentek keresztül, hogy családjuk hozzájuk költözhetett, kerékpárt, motorkerékpárt vásároltak maguknak, bútoraik egyre szebbek lettek, gyerekeiket jobb ruhákban járathatták, s taníttathatták. Az egyik agglegény főfűrómester mesélte, hogy nem mosatta ki a fehér ingét, hanem odaajándékozta a házinénijének, ő újat vásárolt inkább, mert azt két pengőért, egy órányi béréért megvásárolhatta a boltban. A vállalat szociális érzékenysége mellett jó kommunális kapcsolatairól is érdemes szólni. Alig volt különbség – szemben a szénbányákkal – a vállalat

különböző beosztású dolgozói között. Ennek egyik oka az volt, hogy minden kezdő mérnöknek fizikai munkával kellett kezdenie munkáját a vállalatnál. A vezetők megbecsülték, szerették korábbi kétkézi munkatársaikat. Ennek hangulata máig bennem él. Barátaimám lettek azok a legények – őket tanítottam különféle tanfolyamokon is – akikkel együtt kezdtem a munkát. A nagykanizsai piacon összetalálkoztam például nemrég egyik régi-régi fűrőmester barátommal, akit negyven évvel ezelőtt taníthattam valamelyik vállalati iskolában. Megölel és azt mondja: *Ha négyzetgyököt akarok vonni, akkor a számot a tizedes törttől jobbra, balra kettős csoportokra osztom, megnézem az első kettős csoport megközelítő gyökét és leírom. megszorom kettővel és levonom a szorzatot a fölötté lévő számból.* Ha egy ilyen versikét negyven évvel a tanítás után egy parasztgyerek el tud mondani, akkor mindenképpen úgy látszik, hogy annak idején jól sikerült azt elmagyarázni. Ezek az emberek a szellemi felemelkedést látták ebben a szakmában.

Hova is jött ez az ipar? Először a kutatás a Dél-nyugat Dunántúlt kapta feladatául. A Sopron megyei Mihályiban, a Somogy megyei Inkén, Görgetegen voltak fúrások, majd Zalába, Lispére tért vissza, és itt találta meg az olajat. Itt volt az első vállalati központ, itt telepedett meg a szállítás, itt alakították ki az első raktárt, gázelőkészítő- és gázolinteletet létesítettek. A földgáz visszasajtolására kompresszorállomást, majd olaj-szivattyúállomást építettek az olaj vasúti szállítását előkészítőként.

Mindig érdekelt: hogyan is alakult ki az a csodálatos feladatkör, szakma, melybe a magam szándékából és a véletlen jóvoltából én is belekeveredhettem. Említettem már, hogy minket az egyetemen sóra, ércre, szénre, vízre kiképeztek, gépészetre, út-, híd-, vasút és kőtélpálya-építésre igen, de kőolajra nem. Mi ezt munka közben önképzéssel, és másoktól kapott instrukciók alapján sajátítottuk el.

- *Korodnán fogva valódi üttörőket is ismerhettél, tőlük a „kezdetekekről” is hallhattál. Mesélnél nekünk a magyar kőolaj- és földgázkutatás indulásáról?*

A magyarországi kőolajigény tulajdonképpen a múlt században keletkezett, amikor a világítás tökéletesítésére fényforrások kialakítására törekedtek, amikor kezdett tökéletesedni a gázzal, majd később benzinnel meghajtott belsőégésű motor, és amikor a XIX. század végén az üzemanyag öngyulladásának elve alapján működő dízel-motort is feltalálták már. A kenőolajigény a munkagépek és hajtógépek fordulatszámának fokozódásával ugyancsak hozzájárult a finomított kőolaj iránti kereslet növekedéséhez.

A kezdetben a felszíni kibúváásokból ismert kőolaj-előfordulásokból fedezték világszerte ezen világítóanyag (petróleum) és üzemanyag (benzin, majd dízelolaj) igényt, a Föld szilárd kérgében rejlő kőolaj- és földgázkészletek „aknák mélyítésével”, illetve „mélyfúrással” való feltárásához közismerten csak a múlt század második felében fogtak hozzá. Így ismeretesek a németországi Hannover közeli *Wietze* melletti kutatófúrások eredményei (1858), majd az amerikai pennsylvaniai *Titusville* mellett a Drake ezredes által gőzüzemű fűrőberendezéssel mélyített első eredményes olajkút (1859), valamint az akkori Oroszországban *Baku* térségében végzett olajkút-fúrások (1860).

A magyar történelemből is van azonban néhány olyan adat, mely szerint évszázadokkal korábban „hadi célra” használtak kőolajféséseket. Így van feljegyzés arról, hogy II. Géza királyunk a XII. században a déli vidékeken a bolgár sereg ellen hajóval indult lefelé a Dunán, és Nándorfehérvár környékén a partról „olthatatlan tűzzel” tették tönkre hajóit. Ennek a hajókat pusztító görögtűznek nem lehetett más az alapanyaga, csak olajszármazék és kén keveréke.

A magyar történeti irodalomban Gárdonyi Géza az Egri csillagok című regényében tesz említést hasonló esetről, amikor az egri nők nemcsak forró vizet, hanem szurkot is használtak „segédanyagként”, ugyanis az Eger-patak vizében a demjéni olajkibúváások kis olajmennyisége folyt a felszínen, ezt használhatták fel annak idején a törökök ellen is. Egy másik hasonló eset a *szigeti veszedelem* időszakára tehető, amikor II. Szulejmán hadai kénköves nyilakkal lőtték a várat, ezek a tüzes nyilak olajba voltak mártva, s ezzel ugyancsak olthatatlan tüzet okoztak mind a várban, mind a török táborban. Ma már tudjuk, hogy ezt a „hadianyagot” a muraközi kutak felszínén lévő olaj felhasználásával hozták létre.

Néhány magyarországi felszíni kőolaj-előfordulás már a múlt században is ismert volt, így emberemlékezet óta tudták, hogy a Muraközben, *Bányaváron* és *Szelencén*, a biharmegyei

Dernán és *Tataroson* kőolaj van a vízkutakban és a felszíni homokban, Erdélyben pedig *Báznán* természetes gázelfordulást ismertek. A törökök kiűzése után a XVIII. században osztrák hadmérnökök nagyon sok felmérést készítettek Magyarországról, és a térképeken bejelölték azokat a helyeket, ahol emberemlékezet óta természetes olajkibúvások és gázkifújások voltak.

Amikor a XIX. század vége felé a romániai és galíciai olajlelőhelyek mélyfúrással való felderítése is megkezdődött, a magyarországi geológusok érdeklődése szénhidrogén-kutatási céllal a Kárpát-medence belseje felé fordult. Itt ugyanazokat a geológiai képződményeket képzeltek el – sajnos tévesen – ezért az eredmény sem lehetett ugyanaz. Galiciától délkeletre, a Kárpátokon belül a máramarosi területen vagy a Havasalföldtől északra, szintén a Kárpátokon belül a barcasági részben csak nyomokban és kismennyiségben találtak olajat. Így a múlt században a Kárpát-medencén belüli szénhidrogén-kutatások az akkor lemélyített fúrásokkal tényleges eredményeket nem hoztak. Számos kistőkés vagyona ment rá ezekre a vállalkozásokra, a magyar állam is próbálkozott, de ugyancsak ráfizetett ezekre a kísérletekre.

Ugyanakkor az ütve-működő mélyfúrési technika az elmúlt század utolsó harmadában lényeges eredményeket ért el. Kiváló szakértő irányítójának, Zsigmondy Vilmos bányamérnöknek a nevét kell az ártézi-vízkutató fúrásokkal kapcsolatban már itt említenünk, vízkutató és földgázt is megismerő eredményeiről később majd szólunk még. Már a XX. század első évtizedének a végén, 1909-ben került sor – kálisóra irányuló mélyfúrásos kutatás közben – Kissármáson, Erdély mezőségi síkságán az első földgáztermelő fúróluk kialakítására, ez a körülmény hazai geológusaink figyelmét a mélyben rejtőzködő boltozatok megkeresésére, felkutatására indította.

1912–1913 körül egy másik síkságra irányult a magyar geológusok figyelme, mégpedig a Kisalföldre. Selmecbányai professzorok, Böckh János és fia, Böckh Hugó, Vitális István, Pávai Vajna Ferenc és Papp Simon tanársegédek vezetésével indult meg a kutatás. Az utóbbi két ember Kolozsvárott végezte el az egyetemet a Koch-család tanítványaként. Kimagasló egyéniségei voltak a magyar kutatásnak.

A Kisalföldön Pozsony és Nyitra környékére terelődött a figyelem egy véletlenszerű földgázkilépés folytán. Óriási örömet jelentett a háromszáz méter mélyről történő földgázkitorrés, mellyel sűrű, vastag olaj is jött, így lett az Osztrák–magyar Monarchiának közel Bécshez olajmezője. Ezek voltak a háború előtti események.

1918–1919-ben az intervenció csapatok elfoglalják a Felvidéket, Erdélyt, mindent elvettek, ahol nekünk valami lelőhelyünk volt. Elcsatolták a Muraközt is, ahol emberemlékezet óta Bányavár és Szelence falvak ivóvízkútjainak tetejéről olajat lehetett lefölnözi. Ezen utóbbi két lelőhely ösztönözte geológusainkat, elsősorban Papp Simont arra, hogy a Száva-redők magyarországi kutatását folytassa. Erősítette Papp Simon elképzeléseit, hogy egy osztrák vállalkozó, Singer, majdnem száz kismélységű fúrólukat mélyített ott eredményesen. Ez az olajlelőhely az akkori Zala megyéhez tartozott. A trianoni békediktátum ezt a területet Horvátországnak adta. Pávai Vajna Ferenc és Papp Simon felszíni geológiai méréseket folytatva kimutatták a Dráva folyótól északra, a mai Magyarország területén a budafapusztai földalatti redők jelenlétét, ahol kőolaj és földgáz felhalmozódása volt valószínűsíthető. A háború után nem volt pénz további kutatásokra, de 1921 és 1924 között egy angol–perza társaság szerezte meg azt a kutatási jogot, mely szerint Dél-Dunántúlon kutathat. Rendelkezésre álltak Papp Simonék térképei, s ennek segítségével Budafa kastélykertjében kezdték el a kutatást. Ezer méternél mélyebb kutat fúrtak, azonban nem találtak ipari termelésre méltó mennyiségű gázt. 1924-ben a Tolna megyei Kurdon és később Baján fúrtak egy-egy lyukat, mely melegvizet adott, de az 1920-as évek közepén bekövetkező hatalmas infláció miatt a vállalat tönkrement. Diszkreditálták ezek a fúrások a dunántúli kutatásba vetett hitet. Tíz évig a Dunántúlon semmiféle kutatás nem folyt.

A magyar kincstárnak nem volt pénze fúróberendezések vásárlására. 1933-ban egy londoni székhelyű, később amerikai tőkével felpumpált vállalat azt a célt tűzte maga elé, hogy ezen a területen gázból elektromos áramot fejlesszen. Adva volt Sopronban az egyetem Bányamérnöki Karának Geodéziai Tanszéke és felkérhető volt arra, hogy a zseniális magyar találmány, az Eötvös-inga segítségével kezdje el a magyar területek kutatását. Ebbe a munkába kapcsolódott be dr. Tárczy Hornoch Antal. Ő és dr. Wendl Miklós voltak azok, akik az ország öt Eötvös-ingája közül az egyikkel kutatásokat végeztek a geodéziai és geológiai

tanársegédek segítségével a Hanság térségében 1934–1935-ben. Azok a fiatal emberek kerültek mérősegédeknek ezek mellé a műszerek mellé, akik korban ugyan már harminc és negyven közöttiek voltak, de nem volt diplomájuk, ugyanis az akkori állástalanság miatt inkább az egyetemen maradtak. Dinda János, Gyulay Zoltán, Ruszinszky László, Mayerszky Béla, Bősze Kálmán nevét említem ismét, ők kezdtek el ekkor tanársegédként ezen a területen működni. Közben a diplomáciai és pénzügyi tárgyalások odáig jutottak, hogy az angol társaság megkapta az akkori pénzügyminiszter, Imrédy Béla engedélyét, hogy a koncessziós területen, a Nyugat-Dunántúlon hat kutatófúrást lemélyítheti öt éven keresztül. Ha a kutatófúrások bármelyikében ipari termelésre alkalmas szénhidrogénkincset találnak, akkor indulnak el a tárgyalások egy vegyes vállalat kialakítására. Ennek az egyezménynek a keretében indították el a munkások toborzását a Kapuvártól délre eső Mihályiban. 1935 tavaszán odaérkezett ugyanis egy kutatóberendezés Ausztriából. Amerikai fúró mesterek érkeztek a berendezéssel, Mister Green volt a főfúró mester. Műszaki és pénzügyi vezetőt is hoztak magukkal, ők végezték el a tárgyalásokat. Mihályiban egy rotary, tehát egy forgatva működő berendezéssel kezdtek el dolgozni, amelyet kazánokban fejlesztett gőzzel, gőzgéppel hajtottak. A kazánokhoz Brennerbányáról szállították a szenet, akkor már középiskolás diák lévén tudtam erről a munkáról. Dinda János, családunk jó barátja lévén anyni lelkesedéssel beszélt nekünk erről a vállalkozásról, hogy ez a lendület engem is magával ragadott. 1935 novemberében találták meg azt a széndioxid réteget, amely szinte száz százalékos széndioxidot tartalmaz. Akkor az iparnak és a kereskedelemnek erre nem volt szüksége. Jól emlékszem arra a definícióra, melyet nekünk pár évvel később a bányaművelés professzora mondott el: *a bányászkodás emberi és tevékenység, amelynek a célja a Föld szilárd kérgének a megbontása hasznosítható ásványi termékek kinyerése érdekében.* A hasznosítható ásványi termékek az emberiség története során fokozatosan bővülnek. Az a széndioxid, amely akkor értéktelennek számított, a mostani coca-cola-szerelmes korszakban az üdítőiparnak, sörgyártásnak, de a tűzoltásnak is fontos alapanyagává vált. Inkén 1936-ban egy olyan vegyes gázt tártak fel, amelyik metán és széndioxid keveréket tartalmazott. Ez a vegyes gáz, akkor nem volt semmi sem használható egészen három évvel ezelőtti időkig, amikor kialakult annak a lehetősége, hogy turbinák segítségével elektromos áram fejlesztésére lehet használni. Öregkorom egyik nagy ajándéka, hogy ebben a munkában ötven év múltán részt vehetek.

Papp Simon vezetőgeológus irányításával visszatértek a Budafa-pusztai boltozatra, melyet ugyan tizenöt évvel korábban már megfúrtak, de eredménytelenül, és most jobb műszeres felszereltséggel már az első kút lemélyítése során éghető gázt találtak. A második B-2 jelű kútban 1937. november 26-án indult meg a Dunántúlon az első igazi olajtermelés, napi hatvan köbméter felszálló olajjal és tízezer köbméter gázzal. Az ország energiagazdálkodásának óriási lépése volt ez, önellátásunk akkor kezdődött. Rögtön egy másik fúróberendezést is hoztattak, mely aztán Bázakerettyén és környékén folytatott kutatófúrásokat, mígnem 1940-ben Lovásziban megtalálták az ország háború előtti második nagy olajmezéjét.

Beszéltem korábban a szociális gondoskodásról, mely a vállalatra jellemző volt, s nem véletlenül. Megelégedett munkásokkal könnyű dolgozni. Olyan kultúrált, magas színvonalú munkát követeltek meg, ahová csak a legjobb embereket választották. Bázakerettye környékén a háború befejezése előtt százharminc fűrólyuk lemélyítése történt már meg, ezek mélysége 1300–1400 méterig terjedt. A kőolaj felszínre hozatalához egészen új iparágazatok fejlődtek ki. Meg kellett szervezni az olajgyűjtést, a gázszeparálást, a földgázfelhasználást és az olajszállítását. Megindult a távvezetékek kiépítése. Az olajfinomítók bővültek.

Amikor 1941 nyarán Magyarország megüzente a Szovjetuniókat, Angliát, Amerikát a háborút, akkor nagyon udvariasan, de megkérték az amerikai szakembereket, hogy hagyják el az országot. Műszakilag ez mér nem jelentett gondot, hiszen 1937-től 1941-ig olyan kitérő magyar gárda tanulta meg a szakmát az amerikai mérnökök és mesterek mellett, hogy nyugodtan a kezükbe lehetett adni a vállalat vezetését. Fúró mesteri tanfolyamot rendeztek a bányahatóságok, és a magyar szakembereknek bizonyítványokat adtak. Ezeket a tanfolyamokat fiatal mérnökök vezették, ekkor alakult ki a magyar fúró mesteri gárda.

Az olaj mellett nagymennyiségű gáz is jött a felszínre. A magyar mérnökök már a kezdetektől fogta tudták, hogy a gázt nem szabad elpazarolni és az olajjal csak olyan arányban engedhető gáz a felszínre, mint amilyen arányban e kétféle halmazállapotú anyag a telepben

található. Ezért az olajat szűkítő nyílásokon keresztül, fűvókákon át kell termeltetni, ez a módszer a folyadék kiáramlása mellett a gáz előresietését bizonyos mértékig meggátolja, és takarékoskodik a rétegben lévő gázzal. Az a cél ugyanis, hogy ne bomoljon meg az eredeti fázisegyensúly, s azonos arányban érkezzen a felszínre a gáz és az olaj. (Ezt a magatartást később, 1948-ban a MAORT-szabotázs perben rettenetes vádpontként hozták fel a vádlott mérnökökkel szemben.) Az első gondolat az volt, hogy ezt a gázt hasznosítani kell. Hol lehet hasznosítani a gázt? Elsősorban a lakótelepek fűtésére. Minden lakótelepet, irodát saját gázzal kezdtünk ellátni. A környékbeli falvakat primitív vezetékkel ugyan de ugyancsak elláttuk. Az is felmerült, hogy ne engedjük el a fölösleges gázt a levegőbe. Ekkor született meg az egyik leglényegesebb műszaki megoldás, hatalmas kompresszorokat vásároltak Hollandiában, és ezekkel a kompresszorokkal a felszínre érkezett gáz nyomását visszakomprimálták az eredeti nyomására és a gázt a rétegekbe visszajuttatták. Ezzel a módszerrel már korai időszakban sikerült a telepengergát állandó szinten tartani. A háborúban és később a jóvátétel érdekében olyan nagymennyiségű olajat kellett termelni, hogy Közép-Európa legnagyobb kompresszor-telep-rendszere is kevésnek bizonyult a gáz visszakomprimálására, és így napi kétmillió köbméter gázt is engedünk a levegőbe. Viszonyítási alapként elmondom, hogy akkoriban huszonöt Nagykanizsa nagyságú város fűtésére elegendő gázt engedünk el naponta.

Már a háború előtt kialakult a vállalat szervezeti, pénzügyi formája. Igaz, hogy az amerikai szakemberek 1941-ben elmentek, de a magyar mérnökök és fűrómesterek ezt a rendszer tovább működtették. A cég nevét „MAORT Üzemek a Magyar Királyi Kincstár használatában”-ra változtatták, és az addigi magyar főgeológust vezérigazgatónak nevezték ki. Azt hittük, hogy az eredeti amerikai tulajdon védettséget jelent majd a háború bombázásai során. 1944. június 20-án, egy vasárnap délelőtt azonban – már azt megelőzően is állandóan amerikai bombázók jártak fölöttünk – Bázakerettyét egy nagy szőnyegbombázás érte. Hogy nem okozott jövátéhetetlen károkat ez a bombatámadás, az a magyar leleménynek köszönhető. Az igazi ipari létesítményeket álcáztuk, és a szomszédos domboldalon fából felépítettük a gázolin-telep hasonmását, ezt ki is világítottuk. A szőnyegbombázás ezt a fából épült telepet tökéletesen megsemmisítette, az igazit csak kis károk érték. 1944. október 15-én, a nyilas hatalomátvétel napján Lovásziban a 94-es számú fúrás mélyítése során – miközben a fúró legénység is az óvóhelyekre menekült – a fúrás folytatását ideiglenesen szüneteltették, s ez alatt fokozatosan lecsökkent a szivattyúk nyomása, s emiatt a kútban lévő iszap elgázosodott, s váratlanul egy gázkitörés indult el, amely annyi kavicsot és törmelékot hozott magával, hogy a kavicsok egyike nekiütközött a fúrótorony acéltörzsének, szikrát csiholt, a gáz meggyulladt, s a fúrótorony az óriási lángtengerben összerokkadt. Ez az országos légoltalmi elsőtűtítés idején történt, s ez az óriási gázcsóva szinte az egész Dél-Dunántúlt megvilágította. A világítás mértékére jellemző, hogy Lentiben újságot lehetett olvasni ennek a lángnak a fényénél. Egy későbbi amerikai tanulmányutam alkalmával, amikor az egyik telephelyről egy kis repülőgéppel egy másik telephelyre utaztunk, a pilóta megtudta, hogy magyar vagyok, és azt az élményét mesélte el, hogy ő Magyarországon földjén nem járt ugyan sohasem, de fölötte igen sokszor, mert bombázóként teljesített szolgálatot a háborúban, és amikor Olaszországban felszálltak gépeikkel, tíz–tizenöt pernyi repülés után egy világító láng mutatta neki az utat. Ez a világító láng a lovászi kút fénye volt. Ebben a gázkitörésben az akkor hatalmon lévő nyilasok az amerikaiakkal cimboráló olajmérnökök szabotázsját vélték felfedezni, arra a következtetésre jutottak, hogy a kutat mesterségesen gyújtották meg. A nyilasok bizalmatlansága odáig ment, hogy leváltatták azt a műszaki gárdát, amely addig annak a kútnak a munkáját vezette, és valamelyik szénbányából hoztak oda egy olyan bánya-mérnököt, aki ugyan nem volt olajos, de kitűnő robbantási szakértő volt egyébként, és az ő irányításával idegen emberek vezetése alatt végeztették a kút mentési munkáit. Ekkor döbentem rá először életemben, hogy a politikai hatalom nem az esze, hanem ösztönei után cselekszik.

Az oroszok előrenyomulása következtében a vállalat helyesen úgy intézkedett, hogy a veszprémi bankba tette át Budapestről a vállalat pénzét. Amikor az oroszok már Dunántúlra jártak, a vállalat vezetője, Dinda János, akinek akkor személyi titkára voltam, engem bízott meg két társammal együtt, hogy a legnagyobb titokban menjünk el Veszprémbe, és vegyünk fel tíz millió pengőt, melyet faládákba csomagolva hozzuk el Bázakerettyére, mert a front közeledtével erre a pénzre itt lesz szükség. December 5-ére értünk vissza Bázakerettyére, és ott

a légoltalmi pincébe vittük le ezeket a ládákat. Bázakerettyén történt az az esemény, hogy Dinda János összehívta a vállalat vezetőit a kerettyei kultúrházba. A vezetőkön kívül ott voltak a német katonai parancsnokság képviselői és a vállalat művezetői is. Dinda János azt volt kénytelen közölni, hogy német katonai utasításra az olajtelepeket az oroszok közeledtére tekintettel meg kell bénítani, az olajtermelést meg kell állítani, a kutakat és a gázolin-telepet üzemképtelenné kell tenni, a családoknak kitelepítési helyükre kell költözniük, és a dolgozóknak el kell hagyniuk a telepet. Dinda János utasításait embereink halálos csendben hallgatták. Rövid idő múltán az első padok egyikéből felállt a tekintélyes művezető, idősebb Albrecht Béla, és azt mondta, hogy *igazgató úr, ezt a parancsot nem fogjuk teljesíteni!* Dinda János erre nem volt felkészülve, és csupán annyit mondott: *Albrecht, maga menjen ki!* Az idősebb művezető elindult az ajtó felé. A hallgatóság többi tagja egymás után emelkedett fel helyéről, végül mindenki kiment és az üres teremben Dinda János, a német és a magyar katonai parancsnok maradt csak ott. Akkor bizonyosodtam meg arról, hogy amit a magyar műszakiak egyszer két kezük munkájával létrehoztak, azt nem fogják soha tönkretenni. Itt nem lesz rombolás, robbantás, gyújtogatás.

Az igazi háborús kárt azt jelentette, hogy a német katonai parancsnokság kezébe vette az irányítást. A háború utolsó időszakában a felszerelések, gépek, anyagok elszállítása okozott veszteségeket, a németek elrendelték az olajmezők evakuálását, sőt azok tönkretételét. Ezt a parancsot a magyar munkások nem hajtották végre. Az üzembénításokat úgy oldották meg, hogy a gázolin-telepek kompresszorairól a mágneseket leszerelték ugyan, de jól eltették, hogy amikor újra kellene, elővehessék. A németek azonban ötszáz vagonnyi árut végül is, csak elszállítottak innen. Egy része ezeknek örökre elveszett, egy kisebb részt 1948-ban sikerült visszahozni Németországból. Ezek a károk a magyar olajbányászatot csak ideiglenesen hozták zavarba.

A megtalált olajmezőkön lefúrt kutak számának növekedésével a napi kitermelhető olajmennyiség megnőtt ugyan, és elért egy maximumot, de ezután hiába nőtt a fúrások száma, mert a hozamcsökkenés következtében a termelés leszálló ágba került. Mindez 1944–1945-re következett be. A nyilasok ezt szabotálásnak minősítették, az utána következő kommunista kormány ugyancsak. 1945 és 1948 között látszólag visszakapta ugyan az amerikai részvénytársaság a maga tulajdonrészét, gyakorlatilag azonban a Tervhivatal irányította a termelést, így inkább úgy kellene fogalmaznom, hogy szovjet irányítás alatt állt a magyar olajtermelés. Ahhoz, hogy az egész területet végül magyar állami igazgatás alá vegyék, egy MAORT-szabotázs pert kellett produkálni mondva csinált vádak alapján 1948-ban, melynek során Papp Simon főgeológust a hozzátartozó szűkebb kis körrel együtt (a termelésirányító Binder Bélával, a geológiai munkákat kézben tartó Barnabás Kálmánnal, a pénzügyes Abel Bódoggal) letartóztatták, és az ország közvéleménye előtt célzatosan talált perben bebizonyították a tőkés szabotálását, és ezzel állami kezelésbe, majd később állami birtokba vették a magyar kőolajbányászatot.

- *Ez volt a magyar olajipar Mindszenty-pere.*

Igen, és ugyanúgy, mint a egyházéra, és a hívőkére, rányomta bélyegét ez a per az egész olajipar hangulatára.

- *Személyes sorsod hogyan alakult ezekben az években?*

Sorsom továbbra is összefonódott a magyar olajiparával. A németek a vállalat berendezéseinek, eszközeinek nagy részét nyugatra menekítették. A német megszállás alatt álló Csehországba, Ausztriába és Bajorországba. 1944 decembere és 1945 januárja között ötszáznál több vagon árut szállítottak a németek külföldre. A legnagyobb mennyiségű anyagot Csehországba szállították, onnan semmi nem került vissza, Ausztriából nagyon kevés jött később vissza. A harmadik részt – a rotary fúróberendezést, távvezetési szivattyúmotorokat, óriási raktári tartalékokkal és öt Eötvös-ingával együtt – a Passau melletti Fürstenekbe vitték hatvanhárom fúrómunkással és feleségeikkel együtt. Én is odakerültem, velem volt fiatal feleségem is. A német katonai parancsnokság Európa legtöbb olajipari telephelyéről oda hurcolta össze az olajbányászati eszközöket, hogy később, a remélt csodafegyver bevetése után újra lehessen indítani a termelést a meghódított területeken. Amikor a németek a háború utolsó hetében elvonultak, helyüket az amerikaiak vették át. Az amerikai katonai parancsnokság a francia és az ukrán hadifoglyokat felszabadította, velünk magyarokkal nem tudtak

mit kezdeni, mi ugyanis nem voltunk hadifoglyok. Azzal a büszke tudattal jelentkeztem a katonai parancsnokságnál, hogy az ott levő anyag az amerikai–magyar részvénytársaságé, és nyilvánvalónak tűnt számomra, hogy segítséget fogok kapni hazaszállításukhoz. A katonai parancsnokság a következőt válaszolta: - *Maga azt mondja, hogy ez amerikai áru?! Maguk Hitlert támogatták a háborúban, maguk olajat adtak a náciknak, ez ami itt van amerikai hadiszáknány, maguk pedig amerikai hadifoglyok.* Így kerültünk Bajorországba amerikai hadifogságba. Szerencsére sikerült kint diplomáciai lépéseket tenni, munkásaink egy részét – ötünk kivételével, akik vállaltuk a további „örzést” – a vöröskereszt segítségével hazaküldeni. Dinda János igazgatónk Amerikába tartva engem meglátogatott, és a következő utasítást adta: - *Kérdésére, hogy mi történjék az anyaggal, a válaszom az, hogy az anyag az amerikai–magyar olajipari részvénytársaság tulajdona, és ezért megkérem Önt, hogy vigyázzon rá, és tegyen meg mindent azért, hogy azt hazaszállítsák.* Diplomáciai úton tett erőfeszítések következtében három év múltán elismerték a kint lévő anyag magyar eredetét, és sikerült harminckét vagonbinde mindezt hazahozni. Úgy gondoltam akkor, hogy nagy dolgot hajtottam végre azzal, hogy három évig vállaltam a kinti éhezést, a teljes pénztelenséget, hogy nem mentem el néhány mérnök kollégámhoz hasonlóan jól fizető amerikai munkahelyekre dolgozni, hazaérkezésem után azonban a komáromi börtönbe kerültem, ahol arról faggattak, hogy ki küldött haza engem Magyarországra, kit fogok felkeresni, s milyen utasításokat fogok neki adni. Pedig fiatal ember lévén tele voltam lelkesedéssel: hazajöhöttem országomba azokhoz az emberekhez, akikkel együtt dolgoztam, s részem volt abban is, hogy a berendezések javarésze hazakerülhetett. A vállalat akkori nagykanizsai vezetője Alliquander Ödön tudott rólam, küldetésemről, és ő elintézte, hogy annak ellenére, hogy minket *nyugatosnak* nyilvánítva elbocsátottak, visszavett a vállalathoz, és Lovásziban kútjavító mérnökként újra elkezdhettem a munkámat.

Fiatal házaspár voltam, amikor Németországba kikerültem. Feleségem egyéves leánykával és egy fiúcskával várandósan érkezett haza. Lovásziban lakást kaptunk, és beilleszkedtünk az üzemi életbe. 1949. március 13-án feleségem Lovásziban egy gázolin-tűz következtében felrobbant, elégett és meghalt. Két kicsi gyerekkel maradtam egyedül, egyikük kétéves, másikuk féléves volt. Ebből a lehetetlen állapotból a munka mentett ki. A vállalat akkori vezetői felismerték, hogy ha dolgozom, a családi gondok kevésbé nyomasztanak, és az akkor újrainduló fűrőmesterképzést rám bízták. Négy alkalommal féléves kurzusokban szűzhűző fűrőmestert tudtam kiképezni. Oktatnom kellett, mellette csinálhattam az üzemi munkámat, nem volt időm arra, hogy a magam problémáival foglalkozzam. Egy időszakra házfőnök viselte a gyerekek gondját, később édesanyám vette át a szerepét, így lassan-lassan ebből a mély völgyből kikerültem.

1948 őszén állami kezelésbe vették részvénytársaságot, ezt követően 1949 tavaszától kezdve munkásigazgatók vették át az üzem irányítását. Éreztem, hogy nem tartozom a politikailag megbízható emberek közé, ez azonban engem kevésbé bántott, mert a szakmám szépsége mindenért kárpótolt, s átszűrté mind a gondok. Hogy másodrendű állampolgár lettem ebben az országban? Ezt csak belül éreztem. Nagyon vigyáztam, hogy ez ne látszódjon rajtam, mert szívesen tanítottam, s szerencsémre nyugatos és értelmiségi miveltem révén nem kellett belépnem a pártba. Azon kevesek közé tartozom, akik úgy tudták végigcsinálni ezt a negyvenegynéhány esztendő, hogy nem kellett párttagnak lennem. Amikor a munkásigazgatók fokozatosan átvették a vállalat irányítását, személy szerint én egyikkel-másikkal jó barátságba kerültem. Szatmári Ferencnek hívták munkásigazgatónk, aki Csepelről érkezett, esztélyos munkásként került ide a fűrészi üzemrész igazgatójának. Szatmári Ferenc 1949 márciusában összehívta a fűrőmérnököket – többek között Alliquander Ödönt, Mayerszky Bélát, Rosta Ferencet, Csigó Józsefet, Bencze Lászlót, Munkácsy Zoltánt, Zonda Pált, Pál Jánost és Patsch Ferencet, én voltam közülük a legfiatalabb –, s egy olyan asztalhoz ültetett le bennünket, melyet tapintatosan nem vörös, hanem zöld lepellel terítették le. Az első két percben nem szólt egy szót sem. – *Uraim* – kezdte mondandóját –, *az Önök vállalatát a kormány állami kezelésbe vette, és úgy döntött, hogy én leszek az Önök igazgatója. Uraim, én nem értek az Önök szakmájához, tehát nekem szükségem van Önökre. De Uraim, úgy gondolom, Önöknek is szükségük lesz énám. Most beszéljünk arról, hogy mi az a munka, ami jelenleg folyik.* Ezekkel a mondatokkal feloldott minden köztünk lévő feszültséget, megtaláltuk a közös nyelvet, s ettől kezdve ez az igazgató kiállt értünk, s mindent megtett érdekünkben, amit az akkori lehetőségek között megtenni lehetett. Így a magyar olajbányászat törésmentesen haladhatott tovább azon az

úton, melyet korábban kialakítottunk. Miután a munkásigazgatók észrevették, hogy a fűrőmesteri iskola jól működik, azt a feladatot adták, hogy a munkásigazgatók és a párttitkárok számára olyan tanfolyamot szervezzünk minden hét szerdán, melynek során nekik az olajbányászat lényegi kérdéseiről tartunk előadásokat. Könyvelési alapismeretek, számtan, geológia, térképészet, fizika, kémia, helyesírás is szerepeltek a programban. Kialakult a bizalom a vezetők és vezetettek között, mi őket segítettük a kormánytól kapott óriási feladatok teljesítésében, ők hagytak minket dolgozni.

Elérkezett békekölcsönjegyzés időszaka. A fizikai munkások bennünk, mérnökökben szövetségeseket kerestek, hogy ezt a valóban értelmetlen követelményt megtagadhassák. Kevesen értették meg, hogy erőszakkal szemben nem lehet erőszakosan fellépni. Tőlem is azt kérték, hogy segítsék a békekölcsön megtagadásában. Egy-két ilyen provokatív embernek azt kellett mondanom: – *Békét akar? A saját békéjét is akarja? Akkor fogja be a száját és cselekedjen úgy, ahogyan azt elvárják, mert ha maga most szemben áll, akkor magát elviszi.* Azt hitték, hogyha én szélesebb háttal melléjük állok, akkor tudunk valamit közösen csinálni. Mi nem voltunk politizáló emberek. Sem angolbarátok, sem német-, sem amerikai-, sem szovjetbarátok. Mi mindig ennek a kicsi országnak az érdekeit tartottuk fontosnak, az itt élő emberek felemelkedésének ügyét szolgáltuk munkákkal. Nem mindennel értettem egyet, amit megköveteltek, de eléggé óvatos voltam, hogy ennek ne adjak nyilvánosan is hangot olyankor, amikor abból magamnak és másoknak kára származhat. Úsztam az árral, de kívül maradtam. Munkám miatt tudomásul vettem. Amikor a MAORT megszűnt, volt vezérigazgatóm, Gyulay Zoltán oktatói pályára ment, a Vörös Akadémián tanított a volt Tőzsdepalotában. Itt képezték ki a vállalatigazgatókat, miniszterhelyetteseket, külkereskedelmi szakembereket, a szakmában dolgozó pártembereket. Kialakítottak egy bányászati, sőt olajbányászati tanszékét is, és ennek az utóbbinak Gyulay Zoltán lett a tanszékvezetője. Ő azonban sokkal nagyobb tudású ember volt annál, hogy csak ilyen marginális feladatot lásson el, és amikor Sopronban az egyetem bányász tanszékén olajbányász előadásokra is sor került, akkor természetesen igazi helyére, az egyetemre került, így megürült a budapesti tanszék. Gyulay Zoltán maga helyett engem javasolt a Vörös Akadémia megüresedett tanszékének vezetésére. A megyei pártbizottság vezetői támogattak, én azonban azt mondtam, hogy el tudom látni az ottani és a Lovászában folytatott munkámat is, ha az utazást megoldják. Így külön engedéllyel főiskolai tanszékvezető tanárként repülőgéppel jártam fel Budapestre megtartani az előadásaimat, és azt követően visszatérve még Lovászában is el tudtam látni a napi kútjavító feladataimat is. Két évig tartott ez az utazgatás. Olyan embereket képeztünk ki, akikből miniszterhelyettesek, államtitkárok, magas tisztségbe kerülő pártbizottsági káderek lettek. Ezek az emberek később barátaimmá váltak, a tanár-diák viszony ugyanis általában mindig a legtisztességesebb. Ők később akkor is kiálltak mellettem, amikor mások nem merték a kezüket értem nyújtani.

1952-ben egy szomorú esemény következtében a nagylengyeli fúrások vezetésével bíztak meg, ugyanis Pál János üzemvezető-mérnök, az elődöm Nagylengyelben gégerákban meghalt. Másfél hónappal az odakerülésem után az NL-2-es számú kútbán megfúrtuk azt a mézskövet, amelyből az azóta ismert nagylengyeli feketeszínű olajat hozzák a felszínre, s ettől kezdve Nagylengyel fejlődése elindult. Kezdő mérnöként egy olyan telep kialakításában vehettem részt, melynek során a semmiből egy ipartelep lehetett létrehozni. Pénz volt, ember lett, a legjobb berendezéseket kaptuk. A hatvankettedik kútig én voltam ennek az üzemnek a vezetője. Tehetséges fiatal emberek kerültek mellém, Csath Béla, Dedinszky János geológus, Bán János termelési mérnök, Szanka István ugyancsak termelési mérnök, és azok közül a fűrőmesterek közül néhányan, akik korábban tanítványaim voltak. Az olaj megtalálása után egy héttel, 1952. május 8-án megjelent Rákosi Mátyás, és három óra hosszat tárgyalt velünk arról, hogy mit lehetne tenni az olajmező fejlesztése érdekében. Előző éjszaka már Alliquander Ödöntől kaptam tanácsokat arra vonatkozóan, hogy ha erre a beszélgetésre sor kerül, ne feledkezzem meg arról, hogy készenléti lakótelepet kell építeni, hogy összeköttetést kell teremteni Gellénháza és Zalaegerszeg között, és arról sem, hogy szállítójárművekre van szükség az emberek és az anyagok szállítására. Rákosi megértette, hogy ezeket a feltételeket teljesíteni kell, és utasította illetékes miniszterét a munkák elvégzésére. Pártonkívüliként a Munka Érdemrend ezüst fokozatával is kitüntettek, ami óriási dolog volt abban az időben.

1954 márciusában a MASZOLAJ (Magyar–Szovjet Olaj Rt.) orosz vezérigazgatója, N. Golubjev és magyar vezérigazgató-helyettese, Szatmári Ferenc – a nagylengyeli szervezési eredményekre való tekintettel –, az Alföldön akkor kevésbé jól működő fúrási vállalat átszervezésére Merőkeresztesre, illetve Szolnokra irányított át. Mindig engedelmes ember voltam, azt cselekedtem, amire utasítottak – így elvállaltam a számomra akkor még ismeretlen munkák irányítását.

Alföldi személyi sikertelenségem alapvető oka az a magtartásom volt, hogy ott is főként a dunántúli kőolajbányászatban akkortájt szokásban lévő munkamorál és munkarendszer meghonosítására törekedtem és nem vettem kellőképpen figyelembe az alföldi kőolajbányászat attól eltérő hagyományait, kialakult formáit. Nem figyeltem fel arra, hogy a Dunántúlról magammal hozott néhány szakember munkatársam kiválóan dolgozó alföldi szakember érdekeit, előrejutási ambícióit sérthette. Akaratom ellenére én is hozzájárultam az akkor az olajbányászatban jelenlévő „dunántúli–alföldi ellentét” kialakulásához, sőt erősödéséhez.

Azt hittem voltaképpen, hogy az 1954–1956 közötti időszakban, – amikor az ország akkori gazdaságpolitikai irányváltása miatt („Arccal a mezőgazdaság felé” volt a Nagy Imre-féle első program alapjelszava) erősen redukálni kellett az Alföldön működő fúróberendezések számát, – a feletteseim az általunk elért szervezési és kutatási eredményekkel meg voltak elégedve.

1956 októberéig tervszerűen haladtak a munkák. Alföldi kőolajfúrásai üzemünkben humánusan zajlottak le az országon akkor áthullámzó forradalmi események. Egyetlen embertelen szó sem hangzott el, személyeket érő atrocitás nem történt. Mivel azonban minden fúróberendezéstől egyre fokozódó üzemanyaghiányra utaló jelentések érkeztek – mint vállalati főmérnök, utasítást adtam a fúrólyukak biztonságba helyezésére és a leállított fúróberendezések őrzésére. A november 11-i tilalom megszűnése után sikerült üzemanyagot szereznünk és 1956 végére „teljesítettük az éves métertervet”.

Boldog voltam; azt hittem, hogy ezért a „helytállásért” legalább Kossuth-díjat fogok kapni.

1957 februárjában Pollok László gépészmérnök és Répánszky István geológustechnikus kollégámmal együtt letartóztattak, alapjában ipari szabotázs-cselekményünkért, valamint ezzel kapcsolatban a népi demokratikus államrend megdöntése ellen irányuló tevékenységünkért. Jómagam másfél évet töltöttem fogságban, Pollok László összesen kettőt.

• „Börtönviseltként” élted tovább az életed...

1957 februárjától 1958 májusáig voltam Pollok László és Répánszky István társammal egyidejűleg börtönben, illetve internálva. (Ezzel párhuzamosan a Dunántúlról elítélt tíz további kőolajbányász *ellenforradalmár* társam kettő–hét év közötti börtönbüntetést is szenvedett.) Kiszabadulásom után fél évig nem kaptam munkát, két évig voltam még rendőri felügyelet alatt. Szerencsémre 1959 márciusában visszavettek Lovásziba, ahol egy egészen újszerű feladatot kaptam: a kutak rétegeinek hidraulikus repesztését. (A munkafolyamat azt jelenti, hogy nagy nyomású szivattyúkkal, sűrű viszkózus folyadékot sajtolunk a kútba, s mivel ez nem tud olyan gyorsan behatolni a réteg pórusaiba, mint a szivattyú folyadék-szállítása, a létrejött torlónyomás kénytelen feltörni, megrepeszteni a kőzetet. A réteg repedése nagyobb átteresztőképességgel rendelkezik mint az eredeti réteg anyaga, és alkalmas arra, hogy rajta keresztül a rétegből a kút felé irányuló áramlás az előzőeknél kisebb nyomáskülönbség hatására is létrejöjjön. A megrepesztett rétegrészek azonban a nyomáskülönbség megszűnésekor összerázódnának, ennek elkerülésére a viszkózus besajtolt folyadékba *repedés-kitámasztó* kvarchomokot préselünk be, mely a repedésen át a kedvezőbb olajbeáramlást a nyomás lecsökkenésekor is lehetővé teszi.)

Új szervezeti helyemen, a hidraulikus rétegrepesztő (aggregátoros) csoportnál nagy szerencsém volt, mert kitűnő szakemberek – Gyulay Zoltán, Alliquander Ödön, Czupor Andor, Kiss László, Auerswald János – tanácsai révén olyan módszert tudtunk az országban megvalósítani, amelyet *hidraulikus rétegrepesztés* néven a fejlett olajipari országokban már alkalmaztak. Két társammal, Mihályi Györggyel és Szabó Józseffel együtt kidolgoztuk az eróziós perforálás módszerét, melynél kvarchomokot tartalmazó nagysebességű vízszugár koptatóhatásával lyukasztottuk ki a kút perforálandó beléscsőszakaszát, és teremtettük meg az eddigieknél tökéletesebb beáramlás előfeltételeit. Ez a perforálási módszer alig szennyezi a

közvetet, lecsökkenti a hidraulikus rétegrepesztésnél szükséges nyomás igényét is. E két eljárást együttesen alkalmazandó kútkezeléseknél sikerült a kutakból az eddigiekkel szemben többlet-olajtermelést létrehozni, az eljárás éveken át való alkalmazásával pedig többéves olajtöbbletet biztosítani a dunántúli és alföldi olajmezőkből. A Dunántúlon (Kerettyén és Lovászában) végzett munkák mellett a rétegrepesztő csoport eredményesen dolgozott éveken át az Alföldön is. Többek között ezen módszer megvalósítására, rétegkezelések és eróziós perforálások végzésére juthattam ismételt alkalommal vissza az Alföldre, korábbi működésem helyére, ahol már együtt örülhettünk az ottani dolgozókkal az általuk, és velünk együtt közösen elért újabb eredményeknek. „*Terhelt múltam*” ellenére szívesen és az együttműködés készségével fogadtak szinte mindenütt.

Az Alföldön a kutatások kiterjesztésére 1960–1964 között került igazán sor. Bár az 1956–1960 közötti kutatások eredményeként a geológiai ismeretek Püspökladányban, Törtelen, Tatárülésen szénhidrogénnyomokat, sőt kismennyiségű olajtermelés lehetőségét is hozták magukkal, és Kaba, Karcag, Furta-Zsáka, Jászkarajenő is alátámasztotta a helyes elképzeléseket, de ezek mind csak ipari termelésre nem méltó, vagy kevésbé alkalmas készleteket jelentettek, igazi kőolaj-bányászati termelésre méltó telephelyeket tulajdonképpen a *demjéni olajmező* (1954–1965), a *nagykőrösi* (1957), a *pusztaföldvári olajtelepek* a kevert gázukkal (1958), *Pusztaszőlős* és *Battonya* (1960), és végül a *hajdúszoboszlói földgázmező* (1960–1964) hozott magával. Ezzel az ország ipari jelentőségű szénhidrogénkészletei nőttek meg, és a földgáz-bázis lényeges műszaki fejlesztés reményeit kellette. Mindeztől kezdve ugyanis a közgazdászok részéről egyre inkább hangot kapott az a felfogás, hogy az alföldi kutatásokat eredménytelenség okán meg kellene szüntetni. Ma is dicsérem *Kertai György* főgeológus azon határozott kiállítását, melyben ki merte mondani, hogy az alföldnek még csak kis hányadát kutatták meg, melynek alapján felelőtlenség azt állítani, hogy eredménytelenségre kár-hoztatott ez a kutatás. Az így képviselt felfogás eredménye lett az 1960-ban megismert *hajdúszoboszlói földgáz*kincs, mely az ország legnagyobb gázkészletét jelentette. Ez a felfogás hozta magával a *nagykőrösi* sűrű olaj megtalálását, ez a gondolatsor vitte sikerre a *Tótkomlós* és *Pusztaszőlős* közötti kutatást, és mutatott rá az *Üllés* környékén felhalmozódott gázkészletekre. A *dr. Cságoly Ferenc* közgazdász által képviselt pesszimista, és a *dr. Kertai György* által képviselt optimista felfogás az új kutatási eredmények alapján eldöntötte a vitát, az Alföldön tovább folytatandó kutatások irányában.

Már korábban is tudtuk, hogy a Nagykovács és Törtel térségében olajos homokok vannak, a geológiai és geofizikai kutatások 1962–1963 körül a Bugactól délnyugati irányban Kalocsáig haladó területen haladtak tova a mérésekkel. Fúrási ikervállalatunk, a Nagyalföldi Kutató és Feltáró Üzem kutatófúrásai folytán az 1963–1964-es években Üllés is szénhidrogénre reménytelni területnek minősült, és kitzésre került a Szank-1, majd a Szank-2 kutatófúrás. A kutak kivizsgálása olaj-eredményt jelentett. A Dunántúlon ugyanebben az időben a klasszikus termelő mezőkben (Kerettyén, Lovászában) mezőfeltáró fúrások lemélyítésére már nem volt szükség, ugyanakkor pedig a néhány év óta fokozatosan vizesedő Nagylengyelben sem volt szükség termelő fúrásra, emellett pedig a Babócsán a fúrási üzemegység felszámolására került éppen ez időben sor, a Dunántúli Kutató és Feltáró Üzem szabad középnyomású fúrási berendezési-kapacitással rendelkezett, melyet az országban ésszerűen kellett volna kihasználni. Mivel a Szank-1 és Szank-2 szénhidrogén eredménye azonnali további kutatást tett indokolttá a kérdéses területen, és mivel a dunántúli fúrási vállalatnak éppen szabad kapacitása volt, *Bese Vilmos* OKGT vezérigazgató döntése alapján *Varja József* igazgató, *Bíró Ernő* főgeológus és *Barabás László* főmérnök kapcsolatot teremtett a már Szankon fúró NKFÜ (Nagyalföldi Kutató és Feltáró Üzem) vezetőivel, a szomszédságukba telepítendő dunántúli középnyomású (Uralmas 5D típusjelű, 150 tonna emelőkapacitású) fúróberendezés szállításáról és munkájának beindításáról. Fúrásközpontként a Szank-3 jelű fúrást kapta meg a berendezés, és – kisebb műszaki nehézségek leküzdése mellett – sikeresen lemélyítette a fúrólukát, ezzel bizonyítva a terület olajrétegének meglétét.

- *Milyen emlékeid vannak a Szank-Kiskunmajsza térségben lévő fúrások megindulásáról?*

A ma három évtizednél is idősebb MOL Rt. Kiskunhalasi Bányászati Üzem szervezeti kialakulásáról, kiinduló gyökereiről az alábbi sűrített összefoglalást tudom adni.

A Szank, Kiskunmajsja, Kiskunhalas telephelyekkel rendelkező „MOL Rt. Kiskunhalasi Bányászati Üzem” kialakulásának története lényegében három gyökér eredőjeként származtatható:

– a kutatási és műszaki fejlesztési elveket rögzítő kőolaj-bányászati központ irányításából, mely az 1957-ben létrejött budapesti OKGT (Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt) központját jelenti,

– a fúrólukak mélyítését elkezdett és folytatott fúrási vállalatoknak e területen végzett tevékenységéből (amelyben a szolnoki központtal rendelkező Kőolajkutató Vállalat és a nagykanizsai központú mai Rotary Rt. jogelődje játszott szerepet) és

– a kőolaj- és földgáztermelés beruházásait létesítő, valamint termelési létesítményeket üzemeltető szolnoki Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat, valamint a Kőolaj- és Földgázbányászati Vállalat egymás utáni irányításából.

A visszapillantás szubjektív benyomásokról és emlékekről számolt be az alföldi kőolaj-kutatás távoli múltjáról, és azokról az előzményekről, amelyek a Szankon, Kiskunmajsán, Kiskunhalason és Zsanán létrehozott kőolaj- és földgázbányászati (fúrási és termelő) üzemek kialakulását megelőzték. Sok száz ember dolgozott 1964 óta ezen a területen, és dolgozik együtt ott kőolaj- és földgáz kutatása, termelése érdekében még ma is. Pontos üzemi feljegyzések, naplók és jelentések rögzítenek eseményeket, részletadatokat, teljesítményeket, fejlesztési és megvalósítási terveket, közgazdasági adatokat, sikereket és kudarokat. E harmincöt év időtartalmának részletei már erősen összemosódnak-folynak, az üzemtörténet-írók feladata, hogy rendszerezve a lényegyet minderről feljegyezzék. E gondolatok összefoglalása alkalmával egy – a magyar kőolajbányászat egyik, főként mélyfúrással, kútkiképzéssel és biztonságos foglalkozó öreg műszaki dolgozója nem is kíván a *távoli Zalából* előregedett olajmezeinek tövéből a fokozatosan szépülő és gazdagodó Kiskunságban lévő olaj- és gázmező-húgócskák kezelésével és üzemben-tartásával foglalkozó kollégáinak más üzenetet küldeni mint azt, hogy nagy kincset kaptatok kezetekbe, szépen felneveltétek, de vigyázzatok rá, hogy hosszú élete legyen! Mi, akik a munkánkat innen, a Dunántúlról kezdtük meg ott Nálátok, boldogok vagyunk, hogy közülünk számos hazát nyertek a Ti tájaitokon. Büszké vagyunk arra, hogy milyen ipartelep alakítottatok ki Kiskunmajsán, Szankon, Tázlárán, Kiskunhalason, Zsanán. Örülünk rendben tartott kútjaitoknak, egyre terebélyesedő jó úthálózatotoknak, gondosan megtervezett és karbantartott termelési létesítményeiteknek, földgázüzemeiteknek, tartályállomásaitoknak, kompresszor-telepeiteknek és földalatti gáztárolási létesítményeiteknek. Örülünk, hogy tiszta, rendes üzemi, műhelyi és raktári körülményeket teremtettetek, örülünk, hogy közületek sokának a családja a kőolajipar által létesített családiházak lakótelepen telepedett meg, és az évek múlásával még reményetek is van feladataitoknak e létesítmények között, a szénhidrogén-bányászat érdekében való teljesítésére. Vezessen Benneteket a szakma szeretete, egymás testi épségének megóvása, megbecsülése, és szép üzemitek lehető leghosszabb ideig való életben tartásának vágya!

Külön köszönettel emlékezem mindazokra, akik a *kitörésselhárítási mentőcsapat* munkájában mind a Szank-4, mind a Szank-24, a KIHA Ék 7, de legfőképpen a Zsana-É 2 gázkitörésnél és tűzmegekezésnél, elfojtásánál szerepet vállaltak. Köszönjük az itteni közsegeknek és városoknak, hogy elfogadtak minket. Részeges, verekedő az olajos? Minden szakmában van ilyen ember. De az átlagember szorgalmas, megbízható.

- *Egyedül élsz, de mindmáig tevékenyen. Mikor érzed igazán jól magad?*

Ha olvashatok. És ha azt, amit olvastam, másnak is át tudom adni. Ez már nem szisztematikus tanítás mint a valamikori, inkább ismeretterjesztő munka. Szívesen vezetek cserkészcsapatokat Felvidékre, Erdélybe kirándulni, kohász- és bányászegyesületi összejöveteleken tartott előadásokat, örülök annak, ha meghívnak különböző vállalati rendezvényekre, ahol szabad valamit mesélnem. Nagyon szeretek utazni is, minél többet látni a világból.

(1998)